

De zogenaamde richtlijn Bolkestein die het dienstenverkeer wil liberaliseren in de Europese interne markt, is weer helemaal terug van weggeweest. Dat is toch wel een verrassende ontwikkeling. Na de grote Europese betoging van 19 maart in Brussel, en vooral na de referenda over de Europese Grondwet in Frankrijk en Nederland, heerste de indruk dat het neoliberale offensief in Europa even wat gas zou terugnemen. Niet dus.

De verrassende ontwikkeling kwam er in de commissie "interne markt" van het Europees Parlement. Die commissie besprak een aantal amendementen op het voorstel van de Europese Commissie, om te beslissen welke tekst zij zou voorleggen aan de voltallige zitting van het Europees Parlement. Opdat de richtlijn (Europese wet) wordt aangenomen moeten het Europees Parlement en de Raad (de regeringen) het immers eens worden over een tekst. Het Europees Parlement is momenteel aan zet.

In de aanloop naar deze commissievergadering had de rapporteur, de Duitse sociaal-democrate Evelyne Gebhardt, met andere politieke families een akkoord gesloten over een aantal amendementen die heel wat angels uit het oorspronkelijk voorstel van de Europese Commissie haalden. Die werden echter in de parlementscommissie voor een groot deel van tafel geveegd, en de oorspronkelijke harde neoliberale aanpak van de Europese Commissie gaat nu naar de voltallige zitting van het Europees Parlement in februari. Wat daar gaat gebeuren is moeilijk te voorspellen. Daarna gaat de tekst naar de Raad, die ofwel de tekst van het Europees Parlement goedkeurt, ofwel de tekst met wijzigingen terugstuurt naar het Europees Parlement voor een tweede lezing.

Het bestreken terrein

Evelyne Gebhardt had de "diensten van algemeen economisch belang" van het werkingsterrein van de richtlijn uitgesloten. Dit werd door de rechterzijde (liberalen en christen-democraten) in de parlementscommissie verworpen. Deze diensten vallen in de huidige versie dus opnieuw onder de richtlijn. Wat betekent dit?

Het begrip "openbare dienst" bestaat niet in de juridische orde van de Europese Unie. De Europese verdragen hebben het nergens over openbare diensten. Europa werkt met het begrip "diensten van algemeen belang", hoewel ook dat begrip als zodanig niet voorkomt in de verdragen. Het zijn diensten, georganiseerd door de overheid of door de private sector, die een bijzondere taak van algemeen belang vervullen, en waarvoor in afwijking van het vrije marktprincipe daarom specifieke overheidsmaatregelen aanvaard worden (regulering, subsidiëring, inrichting als openbare dienst, ...). Met echte openbare diensten als instrument van de democratie heeft dit niets te maken: het gaat om randcorrecties op het vrije marktprincipe.

Een bijzonder soort diensten van algemeen belang zijn de "diensten van algemeen economisch belang". Dit is het enige begrip dat steunt op de verdragen. Het zijn diensten van algemeen belang die normaal tegen een vergoeding worden aangeboden, waarvoor dus een markt bestaat. Denk aan elektriciteit, postbedeling, ... Maar niet justitie, het leger, ...

Onderwijs is een dienst van algemeen belang, behalve enkele sectoren zoals hogere universitaire opleidingen, die meer en meer in de greep komen van de markt. Dat besliste het Europees Hof van Justitie.

De diensten van algemeen economisch belang vallen na de vergadering van de parlementscommissie opnieuw onder het voorstel van richtlijn. Dat geldt ondermeer voor grote delen van de sociale sector (bijvoorbeeld bejaardentehuizen).

Hierbij dient wel een misverstand te worden vermeden: de richtlijn gaat niet over privatisering van de openbare diensten, en zij verbiedt ook bestaande monopolies niet (nationale loterij,

waterdistributie, ...). Zij beoogt de liberalisering van het grensoverschrijdend dienstenverkeer. Dat heeft twee grote gevolgen.

Ten eerste wordt iedere beleidsmaatregel die onrechtstreeks de vestiging van buitenlandse dienstverleners bemoeilijkt onder het vergrootglas genomen om te zien of de maatregel nodig is, in verhouding staat tot het beoogde doel, en of dat niet met andere middelen bereikt kan worden... Buitenlandse dienstverleners zullen al snel elke regel als een onrechtmatige belemmering ervaren. In geval van twijfel beslist het Europees Hof van Justitie. Dat is ook nu al het geval, maar de Bolkesteinrichtlijn voegt daar een systematische doorlichting aan toe van al wat er aan regels in een land bestaat.

Ten tweede geldt wanneer een dienstverlener zich niet in het land vestigt maar de dienst vanuit het buitenland aanbiedt, het oorspronglandbeginsel (zie verder).

De terreinen gedekt door "diensten van algemeen economisch belang" ontsnappen dus niet aan deze logica. Daarbij is het goed te weten dat de Europese Commissie al jarenlang weigert een richtlijn voor te stellen waarin een positieve definitie wordt gegeven van diensten van algemeen belang. De marktprincipes zijn duidelijk, maar als het gaat over uitzonderingen in naam van het algemeen belang is vaagheid troef.

Een aantal diensten en beleidsinstrumenten blijven wel uitgesloten van de richtlijn: gezondheidszorgen, de audiovisuele sector (televisie, film, ...), heel de transportsector, de belastingregels, financieringen met het oog op het behoud van culturele of taaldiversiteit of het behoud van pluralisme in de media...

We kunnen besluiten dat één van de meest fundamentele kritieken op de richtlijn overeind blijft: zij probeert met één enkele richtlijn het zeer omvangrijk en verscheiden gebied van het dienstenverkeer te (de)reguleren, zonder met de eigenheid van de verschillende sectoren rekening te houden en daar waar nodig eerst de tijd te nemen om de nodige harmoniserende maatregelen door te voeren.

Oorspronglandbeginsel

Evelyne Gebhardt had het oorspronglandbeginsel zo goed al volledig uit de tekst gehaald. Alleen de toegang tot het beroep zou volgens het oorspronglandbeginsel worden geregeld: iemand die in zijn land erkend is als architect is architect in alle lidstaten van de Europese Unie. Voor de uitoefening van het beroep geldt echter de regeling van het gastland: als een Nederlandse architect in België een bouwplan wil verkopen moet hij de Belgische regels terzake respecteren.

De tekst die uit de parlementscommissie gekomen is herstelt het oorspronglandbeginsel weer in zijn oude glorie, ook al wordt het zo niet meer genoemd. Zowel de toegang tot het beroep als de activiteit van de dienstverlener zelf wordt beheerst door de regelgeving van het land waar hij gevestigd is. Het land waar de activiteit wordt uitgeoefend mag enkel een zekere controle uitoefenen wanneer het algemeen belang in het geding is (openbare veiligheid, volksgezondheid, leefmilieu, enz.). Dit laatste staat nu met zoveel woorden in de tekst, maar is niet nieuw: al in de jaren '70 heeft het Europees Hof van Justitie beslist dat een lidstaat goederen uit een andere lidstaat mag weigeren wanneer redenen van algemeen belang worden ingeroepen. In de loop der jaren heeft het Hof daar een hele reeks arresten over geveld en zo dit principe verijnd. Maar het ging wel telkens over goederen. Die worden in het oorsprongland geproduceerd, zodat de regels van dat land gelden. Voor diensten ligt dat anders. Kenmerkend voor een dienst is immers dat er geen scherpe afscheiding is tussen "productie" en "levering" van de dienst, en de dienst zich voor een groot deel afspeelt in het gastland (al dan niet met inzet van gedetacheerde werknemers). De Bolkesteinrichtlijn is een echte "innovatie" waar zij het oorspronglandbeginsel op diensten toepast!

In de tekst staat wel uitdrukkelijk dat arbeidsrecht en sociale zekerheid niet onder de richtlijn vallen. Wat dat betreft gelden de regels van het land waar de activiteit wordt uitgeoefend. Maar de controle

is een ander paar mouwen. Om de controle mogelijk te maken had Gebhardt voorgesteld ook de interimkantoren niet onder de richtlijn te laten vallen, zodat het gastland allerlei maatregelen kan opleggen om controle mogelijk te maken. In de tekst die nu voorligt, mag het gastland niet eisen dat de dienstenleverancier zijn activiteit aankondigt aan de overheid, of in het land in kwestie een vertegenwoordiger heeft! Interimkantoren vallen onder het oorspronglandbeginsel, zodat het land van vestiging de regels vastlegt (of niet vastlegt...).

Terug naar af

Terug naar af dus. Lobbywerk in het Europees Parlement heeft niet volstaan om het tij te keren. Het is een vergissing geweest de mobilisaties stil te leggen, of dat nu een bewuste beslissing was zoals in het geval van het Europees Vakverbond, of een uiting van onkunde zoals in het geval van de sociale bewegingen. Het is ook een vergissing geweest de strijd tegen de Bolkestijn-richtlijn af te doen als een rook-gordijn om het "echte" gevecht rond de Europese Grondwet te verbergen. Het gevecht rond de Bolkestein-richtlijn is bloederstig.

In februari mobiliseren de vakbonden en de sociale bewegingen in Straatsburg, wanneer de richtlijn daar voor het eerst in voltallige zitting door het Europees Parlement behandeld wordt. Indien de mobilisatie ondermaats is zou de rechterzijde wel eens in de verleiding kunnen komen om de richtlijn snel door het Europees Parlement en ongewijzigd door de Raad te sluizen, zodat een tweede lezing in het Europees Parlement overbodig wordt. Een gelukte mobilisatie kan voldoende druk uitoefenen op sociaal- en christen-democraten om tenminste een tweede lezing af te dwingen, en zo de tijd te hebben om de campagne tegen de richtlijn terug op de sporen te krijgen.

Frank Slegers is actief in het Belgisch Collectief van de Euromarsen.